

TURINYS

Sklypų tvarkymo tendencijos Lietuvoje 9

SKLYPO STRUKTŪRA IR ZONAVIMAS 15

Sklypo struktūra 16

Sklypo zonos 16

SKLYPO ĮRANGA 25

Nuo ko pradėti? 26

Įstatymų reikalavimų įvertinimas 28

Reljefas 29

Aplinkos inžinerija 32

Mažosios architektūros elementai 45

AUGALŲ PARINKIMAS IR DERINIMAS 73

Kaip pasirinkti augalus? 74

Sumedėję dekoratyviniai augalai 94

Gėlynai 101

Namo eksterjero želdinimas 108

Vejos 126

Sodas 136

Daržas 140

AUGALŲ SODINIMAS IR PRIEŽIŪRA 145

Sumedėjusių dekoratyvinių augalų priežiūra 146

Gėlynų priežiūra 160

Vejų priežiūra 168

Sodo priežiūra 178

Daržovių sodinimas ir priežiūra 186

Terasų ir balkonų augalų priežiūra 190

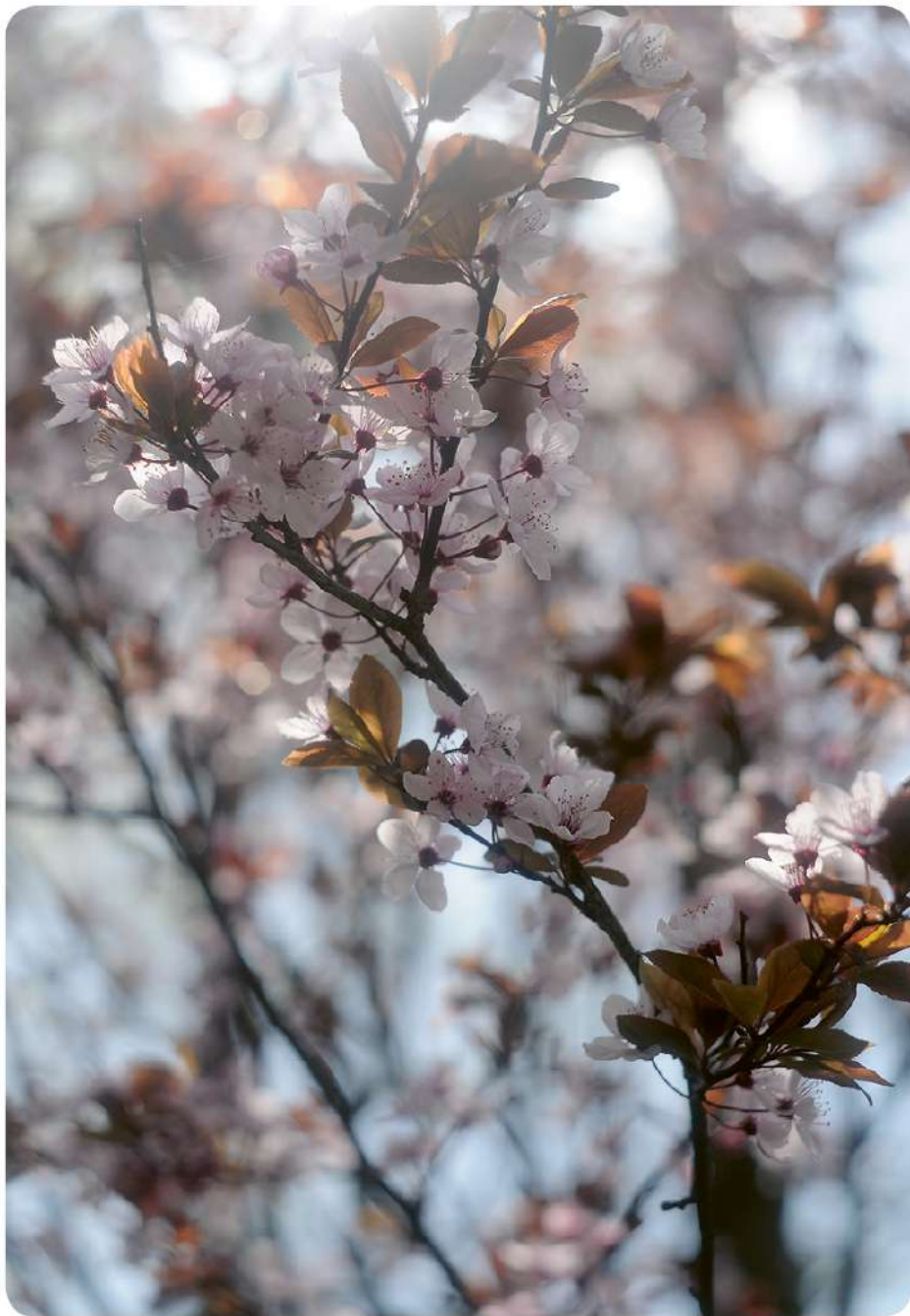

PRIEDAI 199

Pagrindinių darbų sodybos sklype kalendorius 200

Lietuvoje galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys želdynų įrengimą 212

Sodmenų kokybė 233

Žydinčios sakuros

SKLYPŲ TVARKYMO TENDENCIJOS LIETUVOJE

Gražūs želdiniai parodo, kas jūs esate. Juk apie išpuoselėto kiemo savininką galima pasakyti „mylintis gamtą“, „mėgstantis ramybę“. Tačiau želdiniai yra ne tik jūsų asmenybės veidrodis, bet ir praktiškas aplinkos elementas. Jie suteikia jūsų aplinkai stilių, padidina jos vertę, suskirsto ją į funkcines zonas: žaidimo, poilsio, daržovių ir vaisių auginimo, maisto gaminimo. Pasitelkus augalus sukuriama spalvingesnė, reljefiška, skirtingų faktūrų aplinka, kuri teikia atradimo džiaugsmą, sukuria privatumą ir išskirtinumą.

Kad aplinka džiugintų ir akis, ir sielą, svarbu nepamiršti, jog augalai yra gyvi organizmai, todėl turime jiems užtikrinti tinkamas gyvenimo sąlygas. Skirtingais metų laikais augalų gyvenimas skiriasi: jie auga, žydi, meta lapus. Jų išvaizda keičiasi priklausomai nuo paros meto, oro sąlygų. Tinkama augalų priežiūra užtikrins, kad savo kieme visada galėsite stebėti nuostabią kraštovaizdžio kaitą, kuri jaudins visus pojučius: uosite malonius kvapus, liesite įvairias tekstūras, klausysitės vėjo šnarėjimo lapuose, mėgausitės pačių užauginto derliaus skoniais. Gražioje, harmoningoje aplinkoje pailsės ir mintys, ir kūnas.

Gyvename gerai! Jei domitės dekoratyviniais augalais, vadinasi, arba gerai gyvenate, arba esate truputį pakvaišę dėl augalų (kaip ir knygos autoriai!). Graži, sutvarkyta, puikiai apželdinta aplinka atsiranda tik tada, kai žmogus gali gyventi gerai. Lietuva per savo gyvavimo istoriją patyrė daug įvairių sunkumų, ir gražus kiemas ne visada buvo pirmas šeimininko rūpestis. Kuo sunkiau gyvename, tuo daugiau dėmesio skiriame maistui, sveikatos reikmėms,

drabužiams, buičiai. O kai viskas gerai, galime pagalvoti ir apie augalus, teikiančius grožį. Todėl reikia pasidžiaugti, kad gyvename geru laiku, kad galime sau leisti sodinti sakuras – vyšnius, kurios nedera, veją laistyti kompiuteriu ar telefonu valdomomis sistemomis, o pjauti robotais.

Šiais technologijų laikais internetu galime semtis idėjų ir žinių virtualiai lankydami madingiausias pasaulio sodus, parodas, klausydami pasaulinio lygio lektorių paskaitų. Taip lengvai keliaudami po svetimas šalis, grožėdamiesi jų patirtimi kraštovaizdžio kūrimo srityje, neužsimirškite, kad esate Lietuvoje ir kad mūsų gamtos sąlygos skiriasi nuo Prancūzijos ar Italijos, tad ne visi ten augantys augalai žiemoja pas mus. Bet smagiausia yra tai, kad matydami, kiek daug nuostabių augalų naudojama ir kokia graži aplinka sukuriamą, ir patys norime, jog mūsų kiemai taptų spalvingesni, patrauklesni, įdomesni.

Kaip keitėsi želdiniai? Mano pastebėjimu, privačiuose kiemuose veja pradėta labiau rūpintis maždaug nuo 2000 metų. Tada vyravo gan paprastas stilius – visiems reikėjo vejos ir kelių pušaičių. Prabangesnis želdinimo stilius buvo kuriamas panaudojant formuotas pušis, kelis kadagius ir kelias lanksvas ar sidabrakrūmius. Toks, galima sakyti, „vyriškas“ želdinimas. O šiomis dienomis žmonėms reikia kur kas daugiau ir želdinių mados Lietuvoje labai greitai vejasi anglų, prancūzų ar vokiečių madas. Vis dažniau manęs prašoma želdiniuose panaudoti žydinčių, smilginių augalų, taip pat lapuočių medžių bei krūmų, pergolių, suoliukų, skulptūrų.

Apželdintos pergolės kiemams suteikia jaukumo

Spygliuočiai ar lapuočiai? Želdinant sklypus rekomenduotina spygliuočių augalų naudoti iki 20 procentų, daugiau sodinti lapuočių. Lapuočiai kraštovaizdžiui suteikia daugiau dinamikos, judesio. Jų kaita mus labiau vilioja į kiemą. Pavasarį sprogsa lapai, sklaidžiasi žiedai, vasarą turime gairių pavėsį, rudenį lapai keičia spalvą, krenta, kol galiausiai medžiai parodo šakas. O žiemą lapuočiai medžiai ir krūmai, papuošti kalėdinėmis lemputėmis, atrodo gerokai gražiau už spygliuočius. Tokios medžių, krūmų ir daugiamečių augalų kompozicijos primena laukinę gamtą, turi daug paslapties, leidžia patirti atradimo džiaugsmą ir privilioja daugiau paukščių, vabzdžių į mūsų kiemą.

Banguotos ar griežtos formos? Augalų kompozicijos labai priklauso nuo žmogaus charakterio, namo stiliaus, jos gali būti laisvos ir griežtos. Rekomenduotina, kad namo priekyje būtų ramus ir griežtesnis stilius, taip pasitiksime svečius elegantiškai ir ramiai.

O kieme galite parodyti, kas esate širdyje. Jei esate linkę į meną, draugiški, šilti, tikėtina, kad kieme bus daug žiedų, gėlynų formos bus lanksčios, banguos, turėsite daug pergolių, trelių, mažosios architektūros elementų. Jei esate konkretūs, tvarkingi ir pareigingi, jūsų želdiniai greičiausiai bus griežtų geometrinų formų, naudosite mažiau skirtingų veislių augalų, bet jų bus po daug. Nereikia vaiktis madų, verčiau gyventi tokioje aplinkoje, kuri jums labiausiai patinka ir tinka. Man ne kartą teko keisti želdinius pasikeitus sklypo savininkui tam, kad naujasis šeimininkas jaustųsi visiškai gerai savo kieme.

Atminkite, jei jūsų želdiniai turi paslapties ir teikia atradimo džiaugsmą, vadinasi, einate geru keliu. Žmogus iš prigimties yra tingi būtybė, tad jei galėsite visus želdinius matyti nuo terasos, neteksite atradimo džiaugsmo. Todėl, kuriant želdyną, būtinai reikia ką nors užstoti, paslėpti, pridengti, kad norėtumėte eiti ir atrasti.

Populiarėjantys augalai. Šiuo metu Lietuvoje labai populiarios hortenzijos (ypač šluotelinės), rododendrai, smilginiai augalai (miskantai, viksvos, lendrūnai), žydintys daugiamečiai augalai (kemera, irisai, viendienės, snapučiai, monardos). Iš medžių turbūt populiariausi šermukšniai, magnolijos, sakuros, beržai, rojaus obelys. Iš krūmų paminėtinos medlievos, sedulos, naujai atgimsta alyvos, putiniai. Kompozicijas stengiamasi parinkti taip, kad gėlyne visada kas nors žydėtų, pradedant svogūninėmis gėlėmis, baigiant astrais.

Kompozicijų kūrimas. Augalai gražiausiai atrodo, kai yra susodinti ne po vieną, o grupėmis, priekyje žemesni, už jų – aukštesni. Toks susodinimo būdas leidžia geriau apžiūrėti gėlynus. Ir gamtoje dažnai matome, kad prie takų ar kelių, miško aikštelių auga žemesni augalai, o aukštesni – toliau.

Didesnių augalų rinkitės neporinį skaičių, t. y. tris, penkis, septynis ir t. t. Sunku paaiškinti, kodėl, bet mūsų akiai gražiau atrodo neporinis skaičius. Gal todėl, kad į kapines nešame porinį skaičių gėlių. Kartais sodinamas tik vienas akcentinis medis ar krūmas – šis augalas bus svarbiausias želdyno akcentas. Tam puikiai tinka kreivai nuaugę klevai, pušys, nuostabiai žydinčios magnolijos ar sakuros, o gal sena obelis, kurią pasodino jūsų seneliai.

Gyvatvorių įvairovė. Pastebiu, kad Lietuvoje gyvatvorėms naudojamos ne tik tujos, galima matyti ir labai gražių gyvatvorių iš bukų ar skroblų. Tik šiek tiek bijoma sodinti gyvatvorių kiemo viduje. Iš tiesų verta apsvarstyti šią idėją zonuojant teritoriją. Juk gyvatvorė gali būti griežtos ar laisvos formos ir duoti naudos. Pavyzdžiui, daržo zoną galima apsodinti uogakrūmiais ir suteikti daržui

Želdynuose populiarėja rojaus obelys

privatumo. Vaikų zonos puikiai tinka skiepyti medžiai: gluosniai, šilkmedžiai, kurie užaugs kaip natūralus namukas vaikams žaisti.

Ateities želdynai. Manau, kad ateityje želdiniuose daugės dekoratyvinių krūmų ir medžių, daugiamėčių gelių, smilginių augalų ir galbūt mažės vaismedžių sodai. Vaismedžius stengiamasi sodinti kompozicijose su kitais augalais. Tradiciško sodo, pasodinto vejoje, žmonės atsisako dėl labai paprastos priežasties – vaisiai trukdo robotui pjauti veją. 2021 m. pasodinome pirmą sodą, kurį sudarė tik uogas vedantys augalai: geltonžiedės sedulos, trešnės, vyšnios, medlievos, šilkmedžiai. Vaismedžius, vedančius didesnius vaisius, sodiname į gėlyną. Jie gražiai atrodo žydėjimo, derėjimo metu, o nukritę vaisius niekam netrukdo.

Vandens telkinys ar laužavietė? Projektuodami sodybų kraštovaizdį, pastebime, kad vis rečiau pageidaujama sodyboje turėti vandens telkinį, krioklį ar upelį. Žmonės

turi vis mažiau laiko tvenkinių priežiūrai, labiau bijo, kad kas į juos neįkristų, mano, kad tvenkiniai privilioja daug uodų į sklypą. Geriausiu atveju pasiseka įterpti tarp augalų nedidelę paukščių girdyklą ar iš akmens trykštantį šaltinį. Tačiau populiarėja laužavietės maistui gaminti ar maloniai pasisėdėti. Tokios vietos reikalauja mažiau priežiūros nei vandens telkiniai. Laužavietėje galima smagiai kūrenti ugnį vakare, paskrudinti maisto, įtraukiant į bendrą veiklą ir vaikus, kurie mėgsta čirškinti dešreles ar zefyrus.

Didelių ir mažų sklypų želdinimo ypatybės. Iš pradžių vaikydavausi didelių sklypų, manydamas, kad juose galima geriausiai pasireikšti. Tokie sklypuose, kuriant augalų derinius, reikia naudoti mažiau skirtingų augalų rūšių, bet sodinti jų po daug. Tada sklypas skleidžia harmoniją. Bet, apželdinęs daugiau labai mažų (kotedžų, terasų, balkonų) ir mažų sklypų, supratau, kad klydau. Juose galima greitai ir jaukiai pakeisti erdvę,

Geltonžiedės sedulos

Prie laužavietės malonu vakaroti

Svečiai paukščių girdykloje

paversti ją mėslinga, kupina atradimų, viliojančia ne tik mus, bet ir vabzdžius. Mažuose sklypuose reikia naudoti daugiau terasų, mažosios architektūros sprendinių, gerai parinkti augalus, ypač medžius ir krūmus, kad jie neišaugtų į labai didelius ir nekeltų nepatogumų. Todėl tokiems sklypams reikia rinktis skiepytus, mažesnio augumo medžius, kurie dar ir lengvai karpomi, formuojami. Kad ir kokia maža atrodytų jūsų erdvė, būtina įkomponuoti bent vieną medį, o dar geriau – tris. Kam to reikia? Medžiai sukuria privatumą, malonią paunksnę, lauko erdvės „lubas“, leidžia mėgautis gaiviesniu oru vasarą, o juos apšviesti norėsite vakarais ilgiau užsibūti sode.

Kiek kainuoja apželdinimas? Dažnai, dar net nepradėjus projektuoti, manęs klausia, kiek kainuoja apželdinimas. Želdintojai

visame pasaulyje dažniausiai atsako: 20 procentų namo vertės. Tai daug ar mažai, nuspręsite pažiūrėję į savo namą. Jeigu mėgstate augalus, žinote savo stilių, ši knyga padės jums sudėlioti viską į vietas ir tinkamai susitvarkyti kiemo aplinką sutaupant pinigų ir pakeliant savo nuosavybės vertę.

Jei norite geriau pažinti augalus, žinoti, kaip tinkamai juos derinti, ką daryti, kad būtų paprasčiau juos prižiūrėti, nuo ko pradėti darbą sklype, kaip parengti sklypo projektą, kaip įsirengti drenažą, laistymo ir apšvietimo sistemas, kitus inžinerinius ar mažosios architektūros sprendinius, kaip ruošti žemę, sėti ir prižiūrėti veją, – ši knyga kaip tik jums!

Panašu, kad mūsų laukia daug gražaus darbelio!

Tautvydas Gurskas